

Februari 2024 № 70

INFO
LGOG
KRING TER HORST

Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap kring Ter Horst
Opgericht 1 januari 1974

K O N I N K L I J K

LGOG

1989 no 0; 1990 no 1 en 2; 1991 no 3 en 4; 1992 no 5 en 6; 1993 no 7 en 8; 1994 no 9 en 10; 1995 no 11, 12 en 13; 1996 no 14 en 15; 1997 no 16 en 17; 1998 no 18 en 19; 1999 no 20 en 21; 2000 no 22 en 23; 2001 no 24 en 25; 2002 no 26 en 27; 2003 no 28 en 29; 2004 no 30 en 31; 2005 no 32 en 33; 2006 no 34 en 35; 2007 no 36 en 37; 2008 no 38 en 39; 2009 40 en 41; 2010 no 42 en 43; 2011 no 44 en 45; 2012 no 46 en 47; 2013 48 en 49; 2014 no 50 en 51; 2015 no 52 en no 53; 2016 no 54 en 55; 2017 no 56 en 57; 2018 no 58 en 59; 2019 no 60 en no 61; 2020 no 62 en no 63; 2021 no 64 en no 65; 2022 no 66 en no 67; 2023 no 68 en no 69. 2024 no 70.

35 jaar Info LGOG kring Ter Horst

INFO LGOG KRING TER HORST

Vijfendertigste jaargang, nummer 70, februari 2024

Een uitgave van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig
Genootschap kring Ter Horst.

INFO LGOG verschijnt tweemaal per jaar. Oplage 160 exemplaren.

REDACTIE INFO LGOG

Bert Clevis LGOG kring Ter Horst.

Redactieadres: bert.clevis@kpnmail.nl

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4
Van de redactie	5
Jaarverslag 2023 LGOG Kring Ter Horst.	6
Horst herdenkt haar historie (1974-2024)	9
De Lottumse schans bij kasteel De Borggraaf	15
Zelfbediening in stappen (2). De weg terug	19
Er zit muziek in Horst aan de Maas	31
Een Frans Romeins zwaard	38
Vliegtuig crashes in Horst en omgeving tijdens W.O. II	42

VOORWOORD

Helaas hebben we in 2023 afscheid moeten nemen van onze vertrouwde locatie voor de lezingen, De Leste Geulde. Gelukkig hebben we na een uitgebreide zoektocht snel een nieuwe locatie gevonden. Openluchtmuseum de Locht heeft ons met open armen ontvangen. De vrijwilligers van De Locht staan klaar om ons bij de lezingen te voorzien van koffie en drankjes. Onze dank daarvoor!

2024 is een jubileumjaar: 50 jaar LGOG Kring ter Horst, overigens per 1 januari 1974 opgericht als Kring Horst-Sevenum. Verderop in deze editie vindt u een uitvoerig artikel over de geschiedbeoefening in de regio Horst, waarin aandacht voor het 50-jarig jubileum van onze kring, maar ook van andere verenigingen/stichtingen. Uiteraard schenken we daaraan dit jaar aandacht in ons activiteitenprogramma.

Met LGOG Kring ter Horst als kartrekker is in 2023 het Platform erfgoedorganisaties Horst aan de Maas officieel opgericht. 28 van de 44 erfgoedorganisaties uit Horst aan de Maas zijn lid. Het platform gaat de belangen van de erfgoedorganisaties en het cultureel erfgoed behartigen. De gemeente Horst aan de Maas verwelkomt het initiatief en heeft een adviesfunctie voor het platform in het vooruitzicht gesteld. In de loop van dit jaar zal het platform naar verwachting aan de slag kunnen gaan.

Zoals u wellicht weet heeft het provinciale LGOG, mede door gewijzigde regelgeving, ingegrepen in de financiële organisatie van de kringen. We hebben geen eigen bankrekening meer en alles verloopt nu via het provinciaal bureau. Voor de penningmeester betekent dit een uitholling van zijn functie. In verband daarmee heeft Lei Holthuijsen, bestuurslid en beoogd opvolgend penningmeester, zijn bestuurslidmaatschap beëindigd. Wij danken Lei voor zijn bestuurswerkzaamheden en hopen hem als lid vaak te zien bij onze lezingen en excursies.

Allen, een fijn verenigingsjaar toegewenst!

Namens het bestuur,
Arie Stas, voorzitter

Ineke Eickmans, secretaris

VAN DE REDACTIE

Beste lezers,

De kans is groot dat zich onder de lezers verzamelaars bevinden van bijvoorbeeld postzegels, emunten of KLM-huisjes? Ik ben zelf verzamelaar van het INFO-bulletin en bezit de volledige collectie.

LGOG viert dit jaar het vijftigjarig bestaansjubileum. Vijftien jaar na de oprichting van het LGOG werd besloten tweejaarlijks het INFO-bulletin uit te brengen. De teller staat na vijfendertig jaar op zeventig uitgaven.

Ik vraag mij af hoeveel van de abonnees het hebben volgehouden om dit verzamelobject vijfendertig jaar lang te blijven verzamelen.

Zeventig boekjes, allemaal van eenzelfde formaat. Aan het uiterlijk is sinds de eerste uitgave niets gewijzigd, behoudens de kleur van de omslag.

Een jubileumuitgave in de vorm van een speciale editie met een harde kaft en gouddruk zou zeker voor de verzamelaars van het INFO-bulletin niet hebben misstaan. Maar zoals de architect Sullivan het ooit verwoordde: “form follows function” ofwel laat de vorm ondergeschikt zijn aan de functie. Daarom geen wijzigingen aan het uiterlijk, maar alle aandacht aan de inhoud, iets wat lezers van ons gewend zijn. Ook deze keer weer een mix aan onderwerpen aangereikt door onze vaste auteurs, waarvoor hartelijk dank.

Drukwerkverzorging

De drukwerkverzorging van het INFO-bulletin lag tot nu toe bij drukkerij Mark Stikkelbroek. Door beëindiging van het onderhoudscontract van zijn printer kan hij niet langer ons drukwerk verzorgen. Dat vinden wij jammer. Wij willen Mark bedanken voor de prettige samenwerking en het kwalitatief goede werk dat al die jaren door hem is geleverd.

Wij zijn blij een goede opvolger te hebben gevonden in Bart van Issum uit Horst. Deze editie is de eerste die door drukkerij Van Issummedia is verzorgd.

INFO digitaal

Alle edities van het INFO-bulletin kunnen ook digitaal worden benaderd via Internet: URL: <https://lgogterhorst.nl/>

Bert Clevis, Hoofdredacteur

JAARVERSLAG 2023 LGOG KRING TER HORST.

Bestuursmutaties

In 2023 traden af: Pieter Jakobs, Arie Snellen, Jan Hesen en de beoogd penningmeester Lei Holthuijsen.

Bestuurssamenstelling per 31-12-2023

Arie Stas (voorzitter), Ineke Eickmans (secretaris en vicevoorzitter) Peter Jakobs (penningmeester), Sjef Keijsers en Ger Hermans.

Bijeenkomsten bestuur

Het bestuur vergaderde in het verslagjaar negen keer. Het inhoudelijke zwaartepunt van de bestuursvergaderingen lag bij de samenstelling van het jaarprogramma: het bedenken, de planning en de organisatie van de geboden lezingen en excursies.

Een belangrijk thema in 2023 was de relatie van de kring met de erfgoedorganisaties, zowel regionaal als lokaal. Tijdens het jaarlijkse 'regionale heemkundeoverleg' is afscheid genomen van LGOG lid Jacques Kelleners, die gedurende 20 jaar de coördinatie van dit overleg heeft vervuld. Het 'regionale heemkundeoverleg' wordt voortaan gecoördineerd door de heemkundekringen zelf. Daarnaast is er een 'gemeentelijk heemkundeoverleg' in het leven geroepen, dit is een regelmatig overleg tussen alle heemkundeverenigingen van Horst aan de Maas.

De voortgang en de invulling van het informatieblad 'INFO' LGOG is een wederkerend agendapunt. Bert Clevis, de hoofdredacteur van de 'INFO' is geen bestuurslid maar neemt wel deel aan de bestuursvergaderingen.

Leden

De Kring telde 153 leden per 31 december 2023, waaronder 6 verenigingen en 35 gezinsleden.

(Op 31 december 2022 waren dat 139 leden, waarvan 32 gezinsleden en 6 verenigingen).

Jubilarissen

De kring telde dit jaar 4 jubilarissen: Ria en Vic Asselberghs, Ber Bovee (40 jaar) en Henk Reinders (25 jaar). Deze jubilarissen hebben tijdens de jaarvergadering op of diezelfde dag de speld ontvangen samen met een bijbehorende attentie.

Activiteiten

- **25 januari** Lezing door Harry Schraven 'Voor vrouwen door het vuur', over bisschop Frans Schraven en gezellen; martelaren in China (45 deelnemers).
- **10, 24 januari en 7 februari** Wintercursus verspreid over 3 avonden door Jan Janssen over de maatschappelijke veranderingen in Noord-Limburg sinds 1945 (maximum van 35 deelnemers per avond).
- **1 maart** Lezing door Piet Hoebbers over de geschiedenis van de Horster bossen, vanaf de ijstijd tot de dag van vandaag (80 deelnemers).
- **19 april** Jaarvergadering en documentaire van Thuur van de Heuvel 'Zijn leven onze vrijheid'. In deze documentaire wordt het verhaal verteld van de verzetsheld Derk van Assen (besloten bijeenkomst, aanwezig waren 51 leden van de Kring Ter Horst)
- **10 en 17 mei** Lezing door Ton Hoeijmakers over landgoed 'De Gortmeule' gevolgd door een wandeling over landgoed 'De Gortmeule', onder begeleiding van Ton Hoeijmakers en Piet Hoebbers (eerste avond 50 deelnemers, tweede avond 58 deelnemers).
- **16 juni** Dagexcursie onder begeleiding van Pieter Jakobs naar het voormalige 'Kloster Kamp' en naar 'Burg Linn' in Krefeld (44 deelnemers).
- **28 juni** Lezing door Jacques van Rensch over Johan van Wittenhorst de Oude, ambtman in het Land van Kessel en heer van Horst (58 deelnemers).
- **3 september** Dagprogramma over Johan van Wittenhorst, 500 jaar geleden benoemd tot ambtman van het land van Kessel. (60 bezoekers in de kerk en 200 bezoekers in Kasteel Huys ter Horst).
- **6 september** Lezing door Xavier van Dijk over zijn onderzoek naar de grafkelder van de familie van Wittenhorst (37deelnemers).
- **25 oktober** Lezing door Jos Engelen over de geschiedenis van de kleipijpen in Limburg (28 deelnemers).
- **15 november** Lezing over zijde door Jos Schatorjé en Tineke Geurts in de voormalige Zuid-Nederlandse Kantfabriek en bezoek aan de dubbelexpositie over kimono's plus het werk van Hans Reijnders (36 deelnemers).
- **13 december** Lezing door Rob van der Heijden over kruisen en kapellen in onze regio (49 deelnemers).

- **27 december** Eindejaarbijeenkomst met lezingen over 'De Locht' door Roel Baas en Dini Stoevenbelt en de documentaire 'Het leven is een kringloop' van Wiek Lenssen (besloten bijeenkomst met aanwezigheid van 27 leden van de Kring Ter Horst).

INFO LGOG Kring Ter Horst

De 'INFO' is een informatieblad voor leden van de Kring Ter Horst en geïnteresseerden. Onder redactie van hoofdredacteur Bert Clevis werd in februari nummer 68 en in september nummer 69 gepubliceerd.

In de 'INFO' staat het verslag van de jaarvergadering, de activiteitenkalender en een keur aan interessante artikelen, geschreven door verschillende, bevolgen auteurs. Het blad verschijnt in een oplage van 160 exemplaren en wordt gratis verstrekt. De 'INFO' wordt mede mogelijk gemaakt dankzij bijdragen van regionale sponsoren.

Platform erfgoedorganisaties Horst aan de Maas

Met LGOG Kring Ter Horst als kartrekker is in 2023 het 'Platform erfgoedorganisaties Horst aan de Maas' officieel opgericht. Van de 44 erfgoedorganisaties uit Horst aan de Maas zijn er 28 lid. Het platform gaat de belangen van de erfgoedorganisaties en het cultureel erfgoed behartigen. De gemeente Horst aan de Maas verwelkomt het initiatief en heeft een adviesfunctie voor het platform in het vooruitzicht gesteld.

Historisch Educatief Platform (HEP)

De website van het Historisch Educatief Platform wordt nog steeds veelvuldig geraadpleegd. Deze site bevat veel lesprogramma's voor het onderwijs. De onderwerpen die gekozen worden moeten betrekking hebben op de historie van de omgeving in de ruimste zin van het woord. Nog steeds wordt bekeken of er mogelijkheden zijn om de website te moderniseren en aan te vullen.

Accommodatie

Helaas hebben we in 2023 afscheid moeten nemen van onze vertrouwde locatie voor de lezingen, 'De Leste Geulde'. Gelukkig hebben we in het 'Openlucht-museum de Locht' een geschikte, nieuwe locatie gevonden.

Horst, 19 januari 2024

Ineke Eickmans, secretaris

HORST HERDENKT HAAR HISTORIE (1974-2024)

Jos Schatorjé

Voor Horst aan de Maas is 2024 een bijzonder jaar. Er zijn maar liefst vier verenigingen en instellingen, die een warme band met het regionale verleden hebben en dit jaar een jubileum vieren. Dat dit precies 50 jaar geleden cumuleerde is niet toevallig, maar bij velen onbekend. Daarom is het goed om hier kort de achtergronden van deze gouden jubilea de revue te laten passeren.¹

De geschiedbeoefening in Horst was voor 1974 beperkt. Adolf Steffens had in 1888 zijn boek *Geschiedenis der aloude Heerlijkheid en der Heeren van ter Horst in het aloude Land van Kessel* laten verschijnen en lange tijd bleek dit de eersteling onder de publicaties over Horster historie. Terecht heeft Gert Verheijen, oud-secretaris van o.a. LGOG Kring ter Horst en van Stichting Horster Historiën, een artikel over deze *selfmade* historicus geschreven.² Na Steffens waren het vooral geestelijken en onderwijzers die zich bezighielden met geschiedenis, het was immers een intellectuele bezigheid. De meest prominente geestelijken die over onze geschiedenis schreven waren pater Sjeng Herraets en pater dr. Toon Geurts. Vooral de laatstgenoemde heeft als geen ander bijgedragen dat onderzoek en publicaties over deze geschiedenis in Horst tot ontwikkeling kwamen.³ Wie ook genoemd mag worden uit de vroege fase van de Horster geschiedschrijving is de Griendtsveense hoofdonderwijzer H.G. ter Voert, die in de wintermaanden bijna elke avond archivalia uit het Familiearchief Wittenhorst transcribeerde voor zijn heemkundige artikelen in onder andere *De Echo*. Ter Voert heeft door deze publicaties, die velen wekelijks onder ogen kregen én verzamelden, ook bijgedragen aan de populariteit van de Horster geschiedbeoefening.

¹ Een goede inleiding op de geschiedbeoefening ('historiografie') in Horst biedt het artikel van Dr Pierre Ubachs, 'Horster Historiografie', in *Horster Historiën*, V (Horst 1999) 333-348. Even belangrijk is het bibliografisch overzicht dat na dit artikel is opgenomen (blz 349-376).

² G.F. Verheijen, 'J.A.L.F. Steffens (1821-1899), eerste Horster geschiedschrijver' in: *Horster Historiën*, II (Horst 1988) 247-276.

³ J. M.W.C. Schatorjé, 'In memoriam dr. P.A.M. Geurts O.F.M. (1914-1994)' in: INFO LGOG Kring Horst, nr. 10 (1994) 18-23. (Met bibliografie). Een eender artikel verscheen ook in: *De Maasgouw* 113 (1994), 137-139.

De Horster geschiedbeoefening kwam in een stroomversnelling nadat steeds meer jongeren konden doorstuderen én ook voor het vak geschiedenis kozen. Het is opmerkelijk hoeveel Horster jongens en meisjes vanaf de jaren 1960 kozen voor studierichtingen als geschiedenis, kunstgeschiedenis, rechtsgeschiedenis en archeologie. In 1972 leidde dat tot de oprichting van de *Historische Werkgroep Horst*, waarbij naast vele geïnteresseerden ook de Horster studentenclub een rol speelde. De *Historische Werkgroep Horst* organiseerde in 1972 en 1973 diverse lezingen in café-restaurant *Cox-Marie*. Hoogtepunten waren de onthullingen van castelloloog dr. Jaap Renaud over zijn archeologisch en bouwhistorisch onderzoek op de kasteelruïne van Horst (vanaf 1968) en pater Sjeng Herraets over het nationale belang van de kerkschatten van de Sint-Lambertuskerk. Horst ontdekte dat de gemeenschap geschiedenis had die meetelde!

Belangrijk voor de ontwikkeling van geschiedbeoefening in Horst was de steun van gemeentelijke overheid en het plaatselijk bedrijfsleven. Daardoor was het mogelijk in de jaren 1970 diverse initiatieven te ontwikkelen waardoor de (wetenschappelijke) geschiedbeoefening kon aarden en producten kon voortbrengen die de historische consumenten heel graag tot zich namen. Maar belangrijker was het nog dat de lokale samenleving ging inzien dat ‘geschiedenis er op meer beleidsterreinen toe deed’.⁴

De grote doorbraak kwam in 1974. Burgemeester Antoon Steeghs verzocht de *Historische Werkgroep Horst* mee te denken over een bijzondere activiteit bij de opening (1974) van het nieuwe gemeentehuis aan het Wilhelminaplein. Het **gemeentehuis van Horst aan de Maas** bestaat in 1974 dus 50 jaar. Dat was een slimme zet van Steeghs, want hij ervoer publieke weerstand tegen de historische kaalslag van de noordzijde van het Wilhelminaplein. Vooral door inbreng van de Herraets en de ‘Nijmeegse’ student Jacques van Rensch uit Horst, die als gymnasiast een scriptie had geschreven over de Horster beeldenschat, werd gekozen voor een hoogtepunt uit de Horster cultuurgeschiedenis: een expositie over de beelden van de ‘Meester van Elsloo’ in het pas geopende gemeentehuis van Horst. Kunstwerken van dit regionaal kunsthistorisch genre zijn ruim vertegenwoordigd in de

⁴ Dat leidde onder andere tot studies over gebouwen, zoals boerderijen, en gemeentelijk beleid inzake monumenten: LGOG Kring Horst (red.), *Inventarisatie van het te beschermen Dorpseigene Horst (Horst 1980)*; Thijs Pubben. *Van leem naar steen. Horster Historiën, IV (Horst 1993)*.

collectie van de St. Lambertuskerk. Bij de opening van het gemeentehuis werd ook de tentoonstelling geopend.⁵

De tentoonstelling werd formeel georganiseerd door de **kring Horst-Sevenum van het LGOG** (later Kring ter Horst), die per 1-1-1974 was opgericht.⁶ Belangrijkste krachten hierachter waren de reeds gememoreerde Jacques van Rensch, Gert Verheijen en Piet Hoebbers, de eerste (enthousiasmerende) voorzitter van de kring. Deze expositie drukte de Horster gemeenschap vooral op het feit dat men iets waardevols had, wat veel meer potentie had: Op buitenlandse vakanties ervaart iedereen in kerken en musea het kunsthistorisch belang van religieuze kunst, maar thuis ziet men dat niet meer, want men ervaart het dan als iets religieus dat er al langer staat.....

De *Meester van Elsloo* in het Horster gemeentehuis werd alom geroemd. Nog in 2019 werd in de overzichtstentoonstelling in het Bonnefantenmuseum in Maastricht van dit kunstgenre en de bijbehorende catalogus besproken hoe door de samenwerking tussen universiteit Nijmegen en de LGOG-Kring de expositie *Horst 1974: de nieuwe standaard* werd in het wetenschappelijk kunsthistorisch debat. Horst zette in 1974 de toon!⁷

De expositie was een uitdaging voor de nieuwe kring. Maar daarnaast moest de tentoonstelling ook begeleid worden door een verantwoorde catalogus. Daarvoor werd een publicatiefonds opgericht, met behulp van een financiële ondersteuning door Wiel Houwen, lid van de Kring. Uiteindelijk resulteerde dit publicatiefonds in de oprichting van *Stichting het Gelders Overkwartier*, dat overging in **Stichting Horster Historiën**. Deze stichting heeft inmiddels gezorgd voor veel wetenschappelijk historisch onderzoek en een hele reeks bundels en monografieën uitgebracht. In feite is deze stichting ook verantwoordelijk voor de ‘verhalen over het verleden’. Geschiedenis verhaalt zelf niet, je moet vragen stellen over het verleden en deze trachten te beantwoorden met objectief bronnengebruik. Dat ontstaan ‘geschiedenisverhalen’. Ook deze stichting voor regionale wetenschappelijke geschiedbeoefening bestaat dus in 2024 50 jaar!

⁵ *Ik kan mij de tentoongestelde beelden nog heel goed voor de geest halen. De verzekeringsmaatschappij eiste een nachtwaker: mij dus. Ik heb wekenlang als student in het gemeentehuis verbleven en 's nachts de beelden bekeken....Daarom wilde ik als directeur van het Limburgs Museum ook sculpturen uit de regionale kunstgeschiedenis voor de museumcollectie verwerven: dat is gelukt!*

⁶ G.F. Verheijen, ‘Oprichting LGOG kring Horst’, in: *INFO LGOG Kring Horst*, nr. 9 (1994), 19-22.

⁷ Lars Hendrikman (e.a., red.) *De Meester van Elsloo. Van eenling tot verzameling (Zwolle/Maastricht 2019)* 38-42.

Het publicatiefonds gaf in 1974 ook een boekje uit over het belang van de Horster kerkschatten, dat door Jacques van Rensch was geschreven. Dat vormde de aanleiding voor de oprichting van de **Stichting Beheer Kunstschatten Sint-Lambertuskerk** in 1984. Ook was zij verantwoordelijk voor het indrukwekkende boekwerk *De hemel op aarde*, waarin historicus Wim Moorman de cultuurgeschiedenis van parochie, kerk en inventaris beschreef.

Doordat het oude gemeentehuis in 1974 leeg kwam te staan werd gezocht naar een passende oplossing. Nadat de ruimten in de bovenverdieping voorzien waren van een nieuwe verflaag, werd na de zomer van 1974 hier de Oudheidkamer Horst e.o. geopend.⁸ Hierin kwam een archeologische presentatie, waarbij de vondsten van kasteel Ter Horst en de wapenstenen uit de gebouwen van de familie Van Wittenhorst letterlijk het zwaartepunt vormden. Daarnaast werd er een genealogisch centrum ingericht. De Oudheidkamer is in 2009 geïntegreerd in **Museum De Kantfabriek**, waarvan de wortels dus ook 50 jaar terug reiken.

Al deze verenigingen en instellingen vieren dus in 2024 hun 50 (of 40) -jarig bestaan. Of alle beoogde plannen gaan uitkomen is nu nog niet zeker, want dat hangt o.a. van subsidies. Wat is de verwachting:

1. LGOG Kring ter Horst: een zeer interessant jubileumprogramma met daarbij het gastheerschap als jubilaris van de Algemene Jaarvergadering van het LGOG.
2. Een bijzonder kunstproject van Museum de Kantfabriek in samenwerking met St. Lambertuskerk waarin textiel-historisch verleden wordt verknoopt, met de kunsthistorische beelden.
3. Uitgave door Stichting Horster Historiën in de reeks *Maaslandse Monografieën* van een lijvig en doorwrocht boekwerk over de maatschappelijke ontwikkeling van de regio tussen 1920 en 2020.

Tenslotte een persoonlijke oproep van mijn kant. In de 50 jaar tijd dat ik eerst als leerling aan de middelbare school, daarna als student en tenslotte als historicus betrokken ben geraakt bij al deze Horster historische instellingen, is geschiedenis/erfgoed van betekenis geworden in onze gemeenschap. Het toont de identiteiten van diverse groepen, verrijkt de openbare

⁸ Jo Gielen en ondergetekende waren als student-vakantiekrachten verantwoordelijk voor het schilderwerk.

ruimte, verbindt mensen, biedt inspiratie én geeft betekenis voor iedereen. Ook de gemeente Horst aan de Maas is bezig om in 2024 haar erfgoedbeleid vast te leggen en te verankeren in een beleidsplan. Zou het geen uitdagend idee zijn om gezamenlijk met de gebruikers van het gemeentehuis (geopend in 1974), de leden van LGOG Kring Ter Horst (opgericht op 1-1-1974), de Stichting Museum de Kantfabriek (met een institutionele geschiedenis die teruggaat tot 1974) en de Stichting Horster Historiën (die ook teruggaat tot 1974) in het jubileumjaar 2024 een studiedag te organiseren over 'Erfgoed in Horst aan de Maas', waardoor we gezamenlijk samenwerken in een toekomst voor ons verleden ?

Jos Schatorjé

PLUS café

Ut Patronaat

ontbijt - koffie - gebak - lunch - ijs

Niel Beckers
Rijwielservice

van Merwijkstraat 47
5961 SB Horst
telefoon; 077-3986332

wielbeckersrijwielservice.nl

openingstijden; maandag t/m vrijdag; 19.00-20.00 uur

DE LOTTUMSE SCHANS BIJ KASTEEL DE BORGGRAAF

Huub Hendrix

Het is geen vreemde suggestie dat de grote met taxushaag omheinde tuin rechts voor de ingangspoort van kasteel de Borggraaf voorheen een romantische tuin of symmetrische aangelegde groentetuin zou bevatten. Een dergelijke bestemming zou nu geheel in de ambiance van de huidige omgeving passen. De bijna aansluiting met de prachtig aangelegde tuinen van de Lottumse Rozenhof versterken deze suggestie. Maar was dit in het verleden ook werkelijk het geval?

Afb. 1 Tuin voor kasteel De Borggraaf

Uitkomst over het daadwerkelijk gebruik van het perceel komt uit het enige gemaakte protest wat volgde naar aanleiding van het opmaken van het nieuwe Lottumse Meetboek in 1749. In dit Meetboek werden alle eigenaren van gronden opgenomen met specificatie van hun grondbezit. Het vormde de grondslag voor de te heffen belasting op deze gronden. Deze

gronden werden gekwalificeerd naar kwaliteit, voor de schattingen ofwel de dorpsbelastingen. Zo werden de betere landbouwgronden hoger aangeslagen dan de slechte. Het eindresultaat van de opmaak werd door het dorpsbestuur bestaande uit schepenen en geërfden met de jurisdictie heer in overeenstemming aangenomen op 13 augustus 1749. ¹⁾

Het kerspel Lottum was de enige Baronie in het land van Kessel. De jurisdictieheer tijdens de aanmaak van het nieuwe Meetboek was in 1749 Frederik Willem graaf van Wijlich - Lottum. De familie Van Aerd had in 1633 kasteel de Borggraaf door koop in bezit gekregen. ²⁾ En door aankoop van de jurisdictie van Lottum in 1755 verkreeg de familie Van Aerd met Franciscus van Aerd ook automatisch de bijbehorende titel van baron. Let wel, dit conflict over het samengestelde nieuwe Meetboek speelt zich af zes jaar voor deze aankoop. Overigens de jurisdictie bleef in de familie Van Aerd tot de Franse revolutie met als laatste telg de Lottumse pastoor baron Theodoor Arnold Caspar van Aerd. ³⁾

Franciscus van Aerd bewoner eigenaar van de Borggraaf was het niet eens met zijn te betalen aanslag in de dorpslasten zoals de grondslagen hiervoor in het nieuwe Meetboek uit 1749 waren opgenomen. Hij weigerde zijn aanslag in de schatting te betalen, tot er met hem een schikking werd getroffen in 1753. Onderwerp van het conflict betrof percelen bestaande uit de bedijking van de grachten rondom het kasteel en zijn kasteelboerderij huis de Borggraaf. Hij eiste voor deze gronden rondom zijn kasteelcomplex vrijstelling van de dorpsbelastingen. ⁴⁾ Als compensatie eiste het dorpsbestuur dat de inwoners gebruik konden blijven maken van de boomgaard binnen de grachten gelegen.

Afb. 2 Kaartje met perceel dat dienst deed als dorpschans bij de Borggraaf.

(zie kadasterkaartje rode pijl). Dit perceel had altijd dienst gedaan als schans voor het dorp in gevaarlijke tijden. Op het perceel stonden wel fruitbomen, maar die waren niet hinderlijk bij het gebruik als schans. Het fenomeen van een schans in de directe omgeving van een kasteel is geen zeldzaamheid. Bij meerdere kastelen in Horst aan de Maas is dit het geval. Maar voor Lotum was deze schans tot nu toe onbekend. Bij gevaar verzamelde zich hier de dorpsbewoners met hun kostbaarheden, waarvan hun vee, zo als de processtukken vermelden, een heel belangrijk onderdeel vormde. Uit de bijlage punt vier van de schikking blijkt dat perceel ook werd gebruikt als grasland beplant met fruitbomen. ⁵⁾

4. en alsoo den voorgenomden dijk en ijgelaen
 Deesen niet en wort van schattinghe, houden de
 jaen de geerfden hien voorn, wie voor heer, bevoegt
 den af.
 te weesen in tijt van oorlogh hiebre
 heke te jallen mooghen vlichten ofte
 in verwaeringhe te brengen op des
 voorgenomten Heere Borggraaf
 5. terwijlen den meergemelten Heere van over

Afb. 3 Punt 4. van de schikking

Onderstaand de tekst van de schikking zoals getoond bij afb. 3.

“4. en alsoo den voor gemelten dijck vrijgelaeten wort van schattinghe, houden de geerfdens hun voor, wie voorheen, bevoeght te weesen in tijdt van oorloogh haere vehe te sullen mooghen vluchten ofte in verwaeringhe te brenghen op den voor gemelten Heere Bongart”.

Natuurlijk had het gehele kerspel van Lottum recht op het gebruik van deze schans. Maar onwaarschijnlijk dat de ver afgelegen bewoners van Lottum, zoals uit het buurtschap Houthuizen, hier gebruik van hebben gemaakt. Het gebruik zal beperkt zijn geweest tot de inwoners die in de nabijheid van wat nu het centrum van Lottum vormt de Markt en directe omgeving. De oorspronkelijke bebouwing van kerspel Lottum bestond voornamelijk uit een lintbebouwing, gelegen op en achter de hoge rand van de winterbedding van de Maas en enkele verspreid liggende buurtschappen. De verplaatsing van de kerk aan de Maas nabij het veer naar dezelfde hogere rand vond plaats op midden tot het einde van de 15de eeuw.⁶⁾

De brink of marktpleinvorming met zijn bebouwing, wat nu het centrum van Lottum vormt, is ontstaan tijdens en na deze periode.

Bronnen

- 1) HCL, Maastricht, Schepenbank Lottum 01.039 inv. nr. 3724, Meetboek (1749 aug. 13). transcriptie in Word overgedragen aan “Project Aezel”. Dit Meetboek is de Lottumse voorganger voor de opzet van het kadaster in begin 19de eeuw.
- 2) Landes Archiv NRW, Abteilung Rheinland, Duisburg, Bestand Geldern, AA0069 Justizhof nr. 140. fol. 80-82 verso. (1633 nov. 22).
- 3) M. Flokstra, Register op de leenaktenboeken van het Pruisisch Overkwartier van Gelder 1713-1794. Maastricht 1991. Nr. 185 pag. 172 verso 173.
- 4) HCL, Maastricht, Schepenbank Grubbenvorst, 01.035 inv. nr. 3426, Protocollenboek Lottum 1737-1778. (1753 mrt 28).
- 5) HCL, Maastricht, Schepenbank Grubbenvorst, 01.035 inv. nr. 3441, Processtukken schepenen en geerfdens contra Franciscus van Aerd. Losse stukken gerelateerd aan het Protocollenboek Lottum 1737-1778. zie vorige voetnoot. (1753 mrt. 28).
- 6) J.H.A. Mialaret, De Nederlandse Monumenten van geschiedenis en kunst, 1937 Noord-Limburg, pag. 72 verso 73.

ZELFBEDIENING IN STAPPEN (2). DE WEG TERUG

Jörgen Dinnissen en Jan van de Meerendonk

In de vorige bijdrage ‘Zelfbediening in Zes Stappen’ lieten wij u zien hoe u vanaf het huidige adres in het verleden van die locatie kunt duiken. Wij lieten u informatie over huis (De) Locht in Melderslo zien en we kwamen uit bij de eigenaar Jacobus Bussemakers. In deze bijdrage laten we u de weg terug zien en beginnen we juist met Jacobus Bussemakers.

Horst			
1612 t/m 1940			
door op het onderstreepte getal of tekst te “klikken” gaat u naar het bestand			
Index			
	DTB Horst 1612 t/m 1798	Tranchot kaarten van Maastricht tot Nijmegen	
	Volkstellingen/registers in Excel;	Kadasterkaarten 1842 e.v. Horst en aangr. gem.	
2	1799 volkstelling Horst en Sevenum	Kadaster 1825 in Excel met koppeling kaarten	
3	1802 volkstelling Horst	Leggers van het kadaster Horst (en uitleg)	
5	1812 volkstelling Horst	1825 -eigenaar-bewoner Horst en Sevenum	6
	1799 + 1802 + 1812 samenstelling	1860 -eigenaar-bewoner Horst	
	1812 + 1815 samenst. met belastingen	1870 -eigenaar-bewoner Horst	
	1820 + 1824 vertr en nieuwe bewoners	1880 -eigenaar-bewoner Horst	
7	1829 en 1836 Volkst. Horst+Sevenum	1895 -eigenaar-bewoner Horst	
8	1840 t/m 1849 Volkstelling Horst	1825 , 1860, 1870, 1880, 1895 overzicht	
9	1850 t/m 1859 bevolkingsregister Horst	Conversie huisnr. tot wijknr., en huisregisters	
10	1860 t/m 1869 bevolkingsregister Horst		
11	1870 t/m 1894 bevolkingsregister Horst	Bouwvergunning 1 , 2 , Hinderwet 1905-1940	
	1895 t/m 1921 bev.register Griendtsveen	Overzicht diverse beroepen	
	Fotobestanden, deels in Excel;	Diverse onderzoeken	
12	1895 t/m 1919 bevolkingsregister	belastingen div. 1814-1931	
13	1920 t/m 1940 bevolkingsregister	1764 schattingen, hoofd- en ambachtsgeld	1
	in Excel Burgerlijke Stand (BS)	1807 -1940 betreft scholen en onderwijs Horst	
4	1799 t/m 1945 BS (geb.huw.overl.)	Familiiekronieken Huijs ter Horst	
	bev. lijst Département de la Roer 1797	1802 schatboek Blitterswijck van H. Wijnhoven	
	Inventaris Genealogie Hist.Kr.Horst	Index digitaal archief op verzoek in te zien	

Afb. 1 Navigatiescherm van digitaal beschikbare bronnen. De bronnen met nummers 1 t/m 13 worden in dit artikel geraadpleegd.

De weg terug met de naam van Jacobus Bussema(e)kers in de hand. Stap voor stap nemen wij de beschikbare bronnen met u door. Voor de gemeente Horst (niet: Horst aan de Maas) heeft Jan van de Meerendonk veel bronnen digitaal ontsloten. Via zijn navigatiebestand kunnen wij snel bladeren en zoeken door deze bronnen.

Merk op, de volkstellingen en bevolkingsregisters zijn geheel in Excel uitgewerkt. Het meest doelmatig is om van deze Excel-bestanden uit te gaan. Bij twijfel of indien nodig kunt u de scan ook raadplegen. Helaas zijn niet alle handschriften duidelijk en kunnen er daarom leesvouten voorkomen. Houd er rekening mee dat het mensenwerk is. In het verleden en in het heden.

1. Horst 1761 hoofdgeld en Horst 1764 ambachtsgeld

Hoofdgeld 1761 en handwinning, consumptie en ambachtsgeld									
vlgnr	voorn	achtern		man	vrouw	knecht	meiden	pattacon	schelling
Eijkelenbosch									
1	Hendrik	op de Voust		1	1		1	1,00	1,00
2	Jacobus	Thijssen		1	1			1,00	
3	Jacob	Gerrits		1	1	1	0	1,00	2,00
4	Tijs	Hax		1	0	1	1	1,00	0,00
5	Ca.	Bomgarts		0	1	0	0	0,00	3,00
6	Tijs	Tijssen		1	1	0	0	1,00	0,00
7	Peter	Borgers	te Leeuwen	1	0	1	2	1,00	1,00
8	Simon	opde Esge		1	1	1	1	1,00	3,00
9	Joos	Beelen		1	1	0	0	1,00	0,00
Melderslo									
22	Tijs	Seuren		1	1	1	1	1,00	3,00
23	peter	Bussemakers		1	1	0	0	1,00	0,00
24	Hendrik	Ergers		1	1	1	0	1,00	2,00

Afb. 2 Hoofdgeld 1761. Gezocht op Bussemakers.

Een persoon met de naam Peter Bussemakers betaalt zowel hoofdgeld als ambachtsgeld. Er is geen relatie met De Locht en het is onduidelijk of het de familie Bussemakers is die wij zoeken. Deze gegevens komen uit een periode vóór de eerste volkstelling van 1799.

2. Horst 1799 volkstelling

Jacques Bussemaekers van 24 jaar, landbouwer (Frans: cultivateur) woont op 'Horst 4'. Zijn vrouw (Frans: la femme) is Petronella Francken van 24 jaar. Er is een dienstmeid (Frans: servante) Adelgonda Mommen van 15 jaar en een dochter (Frans: la fille) Elisabeth jonger dan 12 jaar. Vraag: is dit de goede Bussemaekers? Op dit moment is er nog geen relatie met De Locht.

bew/ huis	Wijk	vgnr	familienaam	voornaam	leeftijd	beroep
4	Horst	329	Bussemaekers	Jacques	24	cultivateur
		330	Francken	Petronella	24	la femme
		331	Mommen	Adelgonda	15	servante
			Bussemaekers	Elisabeth	-12	la fille

Afb. 3 Volkstelling Horst 1799. Jacques Bussemaekers is getrouwd met Petronella Francken en zij hebben een dochter Elisabeth.

3. Horst 1802 volkstelling

Er komt geen familie Bussema(e)kers voor in de volkstelling van 1802! In het boek 'Melderslo Destijds' (1994) lezen we het volgende: "Nadat de boerderij [De Locht] op kosten van de gemeente grondig gerenoveerd was, werd hij [Henricus Franken] in 1792 eigenaar van De Locht. Na het overlijden van Franken werd zijn schoonzoon Jacob Bussemaekers bezitter en bewoner van de Locht."

1802 bevolkingsregister OHK 12.2333						
opgesteld door Jan van de Meerendonk (uit 12.2333 archief oudheidkamer Horst)						
	Wijk	volgnr	Bew / h	familienaam	voornaam	O/H/W
97	Melderslo	16	10	Franken	Henri	H
98	Melderslo			Jacobs	Henriette	H
99	Melderslo			Franken	Gerard	O
100	Melderslo			Thijssen	Henri	O
101	Melderslo			Cox	Mathieu	O
102	Melderslo			Thijssen	Jean	O
103	Melderslo			Thijssen	Arnoud	O
104	Melderslo			Thijssen	Guillaume	O
105	Melderslo			Franken	Hermine	O
106				Haegens	Hermine	O

Afb. 4 Bevolkingsregister 1802. Het gezin Franken-Jacobs uit Melderslo.

Bussemaekers is dus de schoonzoon van Franken! Er woont in Horst inderdaad een Henri Franken die gehuwd (H) is met Henriette Jacobs. Vraag: is Petronella Fran(c)ken een dochter van Henri Fran(c)ken? Om die vraag te beantwoorden raadplegen we hierna de huwelijks-, geboorte- en sterfteakten.

4. Horst 1799 tm 1945 geboren, gestorven en huwelijken

In de huwelijksaktes zien we dat Jacob (Frans: Jacques) Laurent Busse(n)ma(ec)kers (Grubbenvorst) geboren in 1799 tweemaal getrouwd is geweest.

Eerste huwelijk in 1800 met Petronella Francken (Swolgen) geboren in 1799. Haar vader is Hendrik (Frans: Henri) Francken en haar moeder Hendrina (Frans: Henriette) Jacobs. Conclusie: Petronella is inderdaad de dochter van Henri Francken! Uit dit huwelijk zijn 8 kinderen geboren tussen 1801-1810.

familienaam	voornaam	geb. datum	Ouders	Plaats
Bussemakers	Elisabeth	16-02-1801	Jacob x Petronella Francken	Horst
Bussemakers	Elisabeth	15-10-1802	Jacob x Petronella Francken	Horst
Bussemakers	Mathieu	06-09-1803	Jacob x Petronella Francken	Horst
Bussemakers	Anna Catharina	26-09-1804	Jacob x Petronella Francken	Horst
Bussemakers	Mathieu	13-02-1806	Jacob x Petronella Francken	Horst
Bussemakers	Hendrik	26-09-1807	Jacob x Petronella Francken	Horst
Bussemaekers	Jan	20-12-1808	Jacob x Petronella Francken	Horst
Bussemakers	Hermina	06-01-1810	Jacob x Petronella Francken	Horst
Bussemaekers	Peter	26-02-1812	Jacob x Joanna van den Berg	Horst
Bussemakers	Mathieu	29-04-1817	Jacob x Joanna van den Berg	Horst
Bussemaekers	Aldegonda	18-05-1820	Jacob x Joanna van den Berg	Horst
Bussemakers	Anna Maria	26-05-1833	Jacob x Joanna van den Berg	Horst
Bussemaekers	Henrietta	03-06-1814	Jacob x Joanna van den Bergh	Horst
Bussemakers	Gerard	24-04-1823	Jacob x Johanna van den Berg	Horst
Bussemakers	Theodora	16-05-1826	Jacob x Johanna van den Berg	Horst
Bussemakers	Pieter Jan	24-12-1829	Jacob x Johanna van den Berg	Horst

Afb. 5 De lijst met kinderen van Jacob Bussema(e)kers met eerst Francken (overleden 1810) en daarna met Van den Berg.

Petronella Francken sterft op 13-1-1810. Dit is 7 dagen nadat haar dochter Hermina Bussemakers geboren is. Vraag: complicaties met of na de bevalling?

In 1806 in Henrij Franken op 70 jarige leeftijd overleden.

Het tweede huwelijk in 1810 (exacte datum: 11-6-1810) met Joanna Aldegonda v.d. Berg (Horst) geboren in 1790. Ook met haar krijgt Bussemakers 8 kinderen. Geboren tussen 1812-1833. De ouders van Joanna zijn: Theodor v.d. Berg en Maria Onckels.

5. Horst 1812 volkstelling

In het dorp (Frans: hameau) Meldersloo. Jacques Bussemaekers (39 jaar) en Joanne van den Berg (23 jaar). Met 3 kinderen (7 jaar, 3 jaar en 6 maanden), 1 knecht, 2 meiden en Theodor van den Berg (60 jaar) en Marie Onkels (61 jaar). Gezien de namen en leeftijden zijn dit de ouders van Joanne van den Berg. Vraag: is dit de goede Bussemakers want we zien hier nog nergens een relatie met De Locht?

1812 volkstelling GAH 2003									
opgesteld door Jan van de Meerendonk									
straat/wijk	huisnr.	gez/hu	bew/h	achternaam	voornaam	man	vrouw	leeftijd	beroep
Eijklenbosch	8			Kerkhofs	Marie			22	cultivateur
Eijklenbosch	8			Kerkhofs	Pierre			2	sans état
Eijklenbosch	8			Kerkhofs	Dorothe			10 m	sans état
Meldersloo	9	1	10	Bussemaekers	Jaques	1		39	cultivateur
Meldersloo	9			Berg van den	Jeanne		1	23	cultivateur
Meldersloo	9			Berg van den	Theodor			60	sans état
Meldersloo	9			Onkels	Marie			61	sans état
Meldersloo	9			Bussemaekers	A fetti			7	sans état
Meldersloo	9			Bussemaekers	Guillaume			3	sans état
Meldersloo	9			Bussemaekers	Pierre			6m	sans état
Meldersloo	9			Water van de	Matheu			25	domestique
Meldersloo	9			Zeindert	Gertruda			23	servante
Meldersloo	9			Rambacht	Gertruda			17	servante

Afb. 7 De volkstelling van 1812. Op Meldersloo 9 woont de familie Bussemaekers – Van den Berg.

6. Horst kadaster 1825

Jacques Bussemakers van gehucht 'Logt' heeft twee sectienummers: B177 met veldnaam Logt en B222 met veldnaam Melderslo. Hier zien we voor het eerst een direct bewijs dat Bussemakers gekoppeld is aan 'Locht' (er staat: Logt).

Maison-art.		GAH 1909		rood = aangevuld uit de eigenaar/vruchtgebruiker	
art nr.	Naam	Gehucht	Beroep	Jaar 1843	sectienr
66	60 Bossen Henri	a Rootven	journalier		D426
69	63 Boijen Corneil	a Melderslo	cult		B258
70	64 Boijen de erfgen Pierre	a Hegelsom		cult	D1020
72	66 Brunckmans Gaspaerd Schampers	a Middelick		timmerman	D54
73	67 Bussemakers Jacques Jacobus	a Logt		cult	B177
73	Bussemakers Jacques	a Logt			B222
75	68 Christiaens Martin	a Oosterick		cult	A353
76	69 Christian wed leonard	a Schaick		cult	A1076
78	70 Cortooms Godefroid		marchand		B776
79	71 Coumans Lambert	a Middelick	charpentier		A546

Afb. 8 Kadaster 1825. Bussemakers.

7. Horst bevolkingsregister 1829

Volkstellingen 1829 GAH 2007 en 1836										
wijk	datum	blad	num	gez.	inwo-	naam	voornaam	leeftijd	geboorte	Beroep
		nr	huizen	per	ners				plaats	
Eikelenbos	1836		8			Wilbers	Antoon	12		
Melderslo	1 jan 1829		9	1	1	Bussemakers	Jakob	52	Grubbenvorst	landbouwer
Melderslo	1 jan 1829		9	1	2	Berg van den	Johanna	40	Horst	landbouwse
Melderslo	1 jan 1829		9	1	3	Bussemakers	Pieter	17	Horst	landbouwer
Melderslo	1 jan 1829		9	1	4	Bussemakers	Mathijs	12	Horst	landbouwer
Melderslo	1 jan 1829		9	1	5	Bussemakers	Gerard	6	Horst	zonder beroep
Melderslo	1 jan 1829		9	1	6	Bussemakers	Hermina	19	Horst	zonder beroep
Melderslo	1 jan 1829		9	1	7	Bussemakers	Hendrika	15	Horst	zonder beroep
Melderslo	1 jan 1829		9	1	8	Bussemakers	Aldegonda	9	Horst	zonder beroep
Melderslo	1 jan 1829		9	1	9	Bussemakers	Theodora	3	Horst	zonder beroep
Melderslo	1 jan 1829		9	1	10	Soest van	Leonora	15	Horst	dienstmeid
Melderslo	1 jan 1829		9	1	11	Onkels	Maria	87	Horst	zonder beroep
Melderslo			9			Bussemakers	Pieter Jan	15 m	Horst	
Melderslo	1836		9			Bussemakers	Maria	3	Horst	zonder beroep

Afb. 9 Volkstelling 1829. Op Melderslo 9 woont de familie Bussemakers – Van den Berg.

Op 1 januari 1829 wonen op Melderslo 9: Jakob Bussemakers van 52 jaar en Johanna van den Berg van 40 jaar met 9 kinderen en een dienstmeisje. De laatste twee zijn toegevoegd met potlood in 1836, het register is gebruikt als kladboek.

We kunnen nu voor het eerst Jakob (Frans: Jacques) Bussema(e)kers en zijn gezin koppelen aan De Locht:

- Jakob was in 1812, 39 jaar. In 1829 moet hij dan zijn: $39+17=56$. Er staat 52. Verschil van 4 jaar. Oorzaak?
- Johanna was in 1812, 23 jaar. In 1829 moet zij dan zijn: $23+17=40$. Er staat 40. Dit komt overeen.
- Pierre was in 1812, 6 maanden. In 1829 moet hij als Pieter (Frans: Pierre) dan zijn: $6 \text{ maanden} + 17 = 17,5$ jaar. Er staat 17. Dit komt overeen.
- Marie Onkels was in 1812, 61 jaar. In 1829 moet zij dan zijn: $61+17=78$. Er staat 87. Dit komt overeen (afrondding door verjaardag).

8. Horst bevolkingsregister 1840 tot 1850

Plaatselijke afdeeling					1779		register der ingezetenen in de gemeente Horst									
wijk	dd	bladnr	steer	huisnumme	getal der		naam	voornamen	Ouderdom	geboorte-plaats	mannen			vrouwen		beroop of middelen van bestaan
					gezinnen p.	bewoners p.					gehuwd	wedenaar	jongeman	gehuwd	wedre	
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		8		11	Hendriks	Patet	16	Meerfoo			1			schaapherder
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		1	Bussemakers	Jakob	62	Grubbenvorst	1					landbouwer
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		2	van den Berg	Johanna	50	Horst				1		landbouwerse
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		3	Bussemakers	Pieter	27	Horst			1			landbouwer
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		4	Bussemakers	Matthijs	22	Horst						landbouwer
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		5	Bussemakers	Gerard	16	Horst			1			landbouwer
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		6	Bussemakers	Pieter Jan	10	Horst			1			landbouwer
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		7	Bussemakers	Handika	25	Horst					1	landbouwer
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		8	Bussemakers	Algodna	19	Horst					1	landbouwer
Eikelenbosch	1 jan 1840	4		9		9	Bussemakers	Theodora	13	Horst					1	landbouwer
Eikelenbosch	1 jan 1840	5		9		10	Bussemakers	Marie	6	Horst					1	landbouwer

Afb. 10 Lijst met bewoners in 1840-1850 van familie Bussemakers.

9. Horst bevolkingsregister 1850 tot 1860

Adres: Melderslo 9. Jakob Bussemakers uit 1777 (Grubbenvorst) staat er als weduwnaar (W). Johanna van den Berg staat niet meer op de lijst en is dus voor 1850 gestorven.

Bevolkingsregister 1850													dagtekening van		
wijk	huisnr.	blad	vlgnr.	fam.naam	voornaam	geb.datum	geb.plaats	burgl.	%dsdie	beroop	vestiging overlijden verlaten				
Eikelenbosch	8	8	4	Verbakel	Frans	18-9-1855	Horst	O	RK				22-9-1855		
Melderslo	9	9	1	Bussemakers	Jacob	1777	Grubbenvorst	W	RK	landbouwer			20-10-1859		
Melderslo	9	9	2	Bussemakers	Pieter	1812	Horst	O	RK	landbouwer					
Melderslo	9	9	3	Bussemakers	Matthijs	1817	Horst	H	RK	landbouwer					
Melderslo	9	9	4	Bussemakers	Theodora	1829	Horst	O	RK	landbouwer					
Melderslo	9	9	5	Bussemakers	jan	1829	Horst	O	RK	landbouwer			12-4-1856		
Melderslo	9	9	6	Bussemakers	Anna Maria	1833	Horst	O	RK	landbouwer					
Melderslo	9	9	7	Peeters	Elizabeth	1821	Horst	H	RK						
Melderslo	9	9	8	Bussemakers	Petronella	1846	Horst	O	RK						
Melderslo	9	9	9	Bussemakers	Pieter Jan	1848	Horst	O	RK						
Melderslo	9	9	10	Bussemakers	Carolina	9-2-1850	Horst	O	RK						
Melderslo	9	9	11	Bussemakers	Gerard	12-2-1852	Horst	O	RK						
Melderslo	9	9	12	Bussemakers	Johanna	8-4-1854	Horst	O	RK						
Melderslo	9	9	13	Bussemakers	Anna Maria	8-3-1857	Horst	O	RK						
Melderslo	10a	10	1	Weijers	Hermina	1793	Horst	W	RK	landbouwer			3-12-1854		

Afb. 11 Lijst met bewoners in 1850-1860 van familie Bussemakers.

10. Horst bevolkingsregister 1860 tot 1870

Adres: Melderslo A33. Mathijs Bussemakers (Horst) geboren 1817 staat er als hoofd met zijn vrouw Elizabeth Peeters geboren in 1821. Beiden zijn doorgehaald: Mathijs is gestorven in 1861 en Elizabeth in 1867. Dit echtpaar heeft 6 kinderen: Petronella (geboren 1846), Pieter Jan (1848), Carolina (1850), Gerard (1852), Johanna (1854-1868), Anna Maria (1837) en Jakoba (1860).

Adres: Melderslo A30b is doorgehaald en wordt **A34**. Het hoofd is Pieter Bussemakers (Horst) geboren in 1812 en zijn vrouw is Petronella Peeters (Horst) geboren in 1823. Zij hebben 5 kinderen: Pieter Jan (geboren 1855), Anna Gertruida (1857-1859), Anna Katharina (1859), Jakoba (1861) en Theodora (1864).

Bevolkingsregister Horst 1860 GAH 2016												
2	3	4	5	6	7	8	9	#	11	12	13	
jaar vest gemeente	familienaam	voornaam	gesl M/V	betrekk hoofd	geboorte jaar	geboorte plaats	BS H-W-S		kerk RK	hoofd beroep	huizing straat/wijk/huis	jaar vest gemeente
31 dec 1859	Bussemakers	Mathijs	M	hoofd	29 apr 1817	Horst	H		RK	Akkerman	Melderslo A 33	
	Peeters	Elisabeth	V	vrouw	28 apr 1821	Horst	H		RK			
	Bussemakers	Petronella	V	dochter	18 apr 1846	Horst			RK			
	Bussemakers	Pieter Jan	M	zoon	8 jul 1848	Horst			RK	schoolleerling		
	Bussemakers	Carolina	V	dochter	9 feb 1850	Horst			RK	schoolleerling		
	Bussemakers	Gerard	M	zoon	12 feb 1852	Horst			RK	schoolleerling		
	Bussemakers	Johanna	V	dochter	8 apr 1854	Horst			RK			
	Bussemakers	Anna Maria	V	dochter	8 mrt 1837	Horst			RK			
	Bussemakers	Jakoba	V	dochter	12 jan 1860	Horst			RK			
21 dec 1859	Bussemakers	Pieter	M	hoofd	26 feb 1812	Horst	H		RK	Akkerman	Melderslo A 30b	
	Peeters	Petronella	V	vrouw	22 aug 1823	Horst	H		RK		Melderslo A 34	
	Bussemakers	Pieter Jan	M	zoon	18 aug 1855	Horst			RK			
	Bussemakers	Anna Gertruida	V	dochter	20 jul 1857	Horst			RK			
	Bussemakers	Anna Katharina	V	dochter	12 sep 1859	Horst			RK			
	Bussemakers	Jakoba	V	dochter	6 nov 1861	Horst			RK			
	Bussemakers	Theodora	V	dochter	5 apr 1864	Horst			RK			

Afb. 12 Lijst met bewoners in 1860-1870 van familie Bussemakers op twee adressen.

11. Horst bevolkingsregister 1870 tot 1895

1870-1894 bevolkingsregister GAH 2022 A t/m C													
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
jaar vest gemeente	familie naam	voor namen	gesl M of V	betrekk hoofd	jaar geboorte	geboorte plaats	BS H-W-S	dd wijziging	kerk	hoofd beroep	huizing	jaar vest gemeente	
1 jan 1870	Bussemakers	Pieter	M	hoofd	26 febr. 1812	Horst	H		RK	landbouwer	Melderslo		
	Peeters	Petronella	V	vrouw	22 aug. 1823	Horst	H		RK	geen	A34, 75/1		
	Bussemakers	Pieter Jan	M	zoon	18 aug. 1855	Horst			RK	landbouwer			
	Bussemakers	Anna Catharina	V	dochter	12 sept. 1859	Horst			RK	schoolleerling			
	Bussemakers	Theodora	V	dochter	5 april 1864	Horst			RK	schoolleerling			
24 augt. 1881	Cuijpers	Willelm	M	sch.zoon	25 oct. 1847	Lottum			RK			24 sept. 1881	
1 jan 1890	Cuijpers	Willelm	M	sch.zoon	25 oct. 1847	Lottum	H		RK	akkerman			
	Bussemakers	Jakoba	V	dochter	6 nov. 1861	Horst	H		RK	geen			
	Cuijpers	Pieter	M	kl. zoon	21 jan 1885	Horst			RK	geen			
	Cuijpers	Anna Catharina	V	kl. dochter	9 dec. 1889	Horst			RK				
	Cuijpers	Jakob	M	kl.zoon	24 dec. 1886	Horst			RK				
	Cuijpers	Pieter Jan	M	kl.zoon	1 april 1889	Horst			RK				
7 nov. 1891	Cuijpers	Gertruda	V	kl.dochter	6 nov. 1891	Horst			RK				
16 april 1894	Cuijpers	Anna	V	kl.dochter	24 april 1894	Horst			RK				
1 jan 1870	Bussemakers	Pieter Jan	M	hoofd	8 juli 1848	Horst	H	3 nov. 1878	RK	akkerbouwer	Melderslo		
	Bussemakers	Petronella	V	zuster	18 april 1846	Horst			RK	geen	A33, 70, 74		
	Bussemakers	Carolina	V	zuster	9 febr. 1850	Horst			RK	geen			
	Bussemakers	Gerard	M	broeder	12 febr. 1852	Horst			RK	akkerbouwer		14 maart 1876	
	Bussemakers	Jacoba	V	zuster	12 jan 1860	Horst			RK	schoolleerling			
3 nov. 1873	Janssen	Hendrika	V	vrouw	22 oct 1849	Horst	H	3 nov. 1878	RK	geen			
23 sept 1873	Bussemakers	Anna Maria	V	zuster	8 maart 1837	Horst			RK	geen		23 sept. 1873	

Afb. 13 Lijst met bewoners in 1870-1895 van familie Bussemakers op twee adressen.

Status op 1 januari 1870. Bij het verlaten van het adres wordt de persoon doorgestreept en wordt er vermeld waar hij/ zij naar toegaat. Bij overlijden wordt de persoon ook doorgestreept met datum van overlijden. Ook de huisnummers werden in deze 25 jaar meermalen aangepast. Zie gezin van Pieter Jan Bussemakers van A33 naar A70 naar A74. Helaas is deze pagina niet breed genoeg voor het gehele formulier.

12. Horst bevolkingsregister 1895 tot 1920

Bevolkingsregister Horst GAH 2030 C – D												
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
jaar vest gemeente	familie naam	voor namen	gesl M of V	betrekk hoofd	jaar geboorte	geboorte plaats	BS H-W-S	dd wijziging	kerk	hoofd beroep	huizing	jaar vest gemeente
2 mei 1916	Cuijpers	Casper Hendrik	M	zoon	29 apr 1916	Horst			RK			
7 nov. 1917	Cuijpers	Jan Hendrik	M	zoon	6 nov. 1917	Horst			RK			
1 jan. 1895	Cuijpers	Willem	M	hoofd	24 okt 1847	Lottum	H		RK	landbouwer	Melderslo A 76	
1 jan. 1895	Bussemakers	Jacoba	V	vrouw	6 nov. 1861	Horst	H					
1 jan. 1895	Cuijpers	Pieter	M	zoon	21 jan. 1883	Horst				landbouwer		
1 jan. 1895	Cuijpers	Anna Catharina	V	dochter	9 dec. 1884	Horst						
1 jan. 1895	Cuijpers	Jakob	M	zoon	24 dec. 1886	Horst				landbouwer		
1 jan. 1895	Cuijpers	Pieter Jan	M	hoofd	1 april 1889	Horst	H		RK	landbouwer		
1 jan. 1895	Cuijpers	Gertruda	V	dochter	6 nov. 1891	Horst	H	20 apr 1917				
25 jan. 1897	Cuijpers	Anna Dora	V	dochter	24 jan. 1897	Horst						
30 oct. 1899	Cuijpers	Petronella	V	dochter	30 oct. 1899	Horst						
30 jun 1919	Rongen	Jacolina Maria Huberta	V	vrouw	30 nov. 1892	Venray	H		RK			2 jun 1919
3 mei 1919	Cuijpers	Pieter Jan	M	hoofd	1 april 1889	Horst	H		RK	landbouwer	Locht A 76 A 22 A 33	
3 mei 1919	Rongen	Jacolina Maria Huberta	V	vrouw	30 nov. 1892	Venray	H		RK			2 jun 1919
22 apr 1920	Cuijpers	Petronella Jacoba Catharin	V	dochter	22 apr 1920	Horst	O		RK			

Afb. 14 Lijst met bewoners in 1895-1920 van familie Cuijpers - Bussemakers.

Adres: Melderslo **A76**. Hoofd is Willem Cuijpers (Lottum) geboren in 1847 en hij is getrouwd met Jacoba Bussemakers geboren in 1861. Willem is overleden in 1913 en Jacoba in 1911. Zij hebben 7 kinderen: Pieter (geboren 1883), Anna Catharina (1884), Jakob (1886), Pieter Jan (1889), Geertruida (1891), Anna Dora (1897) en Petronella (1899).

Zoon Pieter Jan Cuijpers (geboren 1889) wordt na het overlijden van Willem Cuijpers hoofd. Zijn vrouw is Jacomina Maria Huberta Rongen (Venray) geboren in 1892. Beiden zijn doorgedaald. Vertrokken naar pagina 117 in boek 2 van het register.

13. Horst bevolkingsregister 1920 tot 1940

Adres: **Locht A33**. Pieter Jan Cuijpers (Horst) geboren in 1889 is hoofd. Zijn vrouw is Jacomina Maria Huberta Rongen (Venray) geboren in 1892. Zij hebben 6 kinderen: Petronella J.C. (geboren 1920), Peter W.M. (1921), Martin P.J. (1923), Maria E.H. (1926-1928), Peter J.H. (1927-1927) en Maria ?-?. (1929-1929). Pieter Jan Cuijpers is doorgedaald omdat hij overleden is in

1929. Bij Jacomina staat dat ze weduwe (W) geworden is in 1929 en opnieuw getrouwd is in 1931. Zij is hertrouwd met het nieuwe hoofd Gerard Manders (Horst) geboren in 1893. Zij krijgen samen 2 kinderen: Gertruida J.P. Manders (geboren 1933) en Joannes P.M. Manders (1934).

VOLGNUMMER	GESLACHTSNAAM (Geslachtsnaam der vrouw)	VOORNAMEN (Voluit geschreven)	GESLACHT M. (mannelijk), V. (vrouwelijk)	Bebekking der leden tot het hoofd van het huizezin (Art. 24, 3e lid, sub a.)	GEBORTE		BURGERLIJKE STAAT	
					Dag, toekening en jaar der geboorte	PLAATS VAN GEBORTE	Voor ongewone met D. Voor de gewone met L. Voorrechtenstaat met W. Voor geesteliken v. met met S. Voor h.w. inst. met, en v.w. rige scheiding v. tafel en bed met T.	Tijden de inschrijving Verwijzing, afwijking, afwijking, afwijking
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Cuijpers	Peter Jan	m.	hoofd	1 April 1889	Horst	0	
90 2	Rongen	Jacomina Maria Luberta	v.	weduwe	30 Nov 1892	Varnay	0	97 11-4-29
90 3	Cuijpers	Stephanie Jacoba Catharina	v.	dochter	22 April 1920	Horst	0	
91 4	"	Peter Willem Martin	m.	zoon	7 Juli 1921	"	"	
92 5	"	Martin Peter Jan	m.	zoon	24 Okt 1923	"	"	
93 6	"	Maria Catharina	v.	docht	25 Mei 1926	"	"	
94 7	"	Peter Jan	m.	zoon	8 Sept 1927	"	"	
95 8	"	Anna Catharina	v.	docht	4 April 1929	"	"	
5180 9	Manders	Gerard	m.	hoofd	22-1-03	"	46	
5190 10	"	Gertruida Joanna Schomilla	v.	docht	11-1-33	"	0	
5194 11	"	Joannes Peter Maria	m.	zoon	3-1-34	"	0	

Afb. 15 Bevolkingsregister 1920 tot 1940. Cuijpers-Rongen is hertrouwd met Manders in 1931.

Samenvatting

Duizelt het u al? Al die namen, jaren, mogelijke schrijfvouten, mogelijke leesfouten en de conclusies die we eraan zouden kunnen verbinden? En al die openstaande vragen kun je dat niet eerst eens uitpluizen?

Hieronder de samenvatting van de conclusies uit de 13 geraadpleegde bronnen. Vanaf bron 6 en 7 kunnen we de verbinding leggen met onze vorige bijdrage, waarbij we uitkwamen bij de 'Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels

(OAT) 1811-1832', met de perceelnummers 162-180 van Jacobus Bussemakers bij "Locht".

Naam bron	Nr	Wat	Conclusie
Horst volkstelling 1799	2	Jacques Bussemakers is getrouwd met Petronella Francken	Geen relatie met De Locht
Horst volkstelling 1802	3	Geen Bussemakers-Francken. Henri Francken is getrouwd met Henriette Jacobs	Is Petronella een dochter van Francken-Jacobs?
Horst 1799 tm 1945 geboren, gestorven en huwelijken	4	Jacob Bussemakers (1799) is tweemaal getrouwd geweest: (1) in 1800 met Petronella Francken (1799-1810). Zij krijgen 8 kinderen. (2) in 1810 met Joanna van den Berg (1790). Zij krijgen 8 kinderen. Henri Francken is in 1806 overleden.	Henri Francken is inderdaad de schoonvader van Jacob Bussemakers
Horst volkstelling 1812	5	Jacques Bussemakers en Joanne van den Berg met 3 kinderen en de ouders van Joanne	Familie Bussemakers-Van den Berg woont in Melderslo
Horst kadaster 1825	6	Jacques Bussemakers van gehucht 'Logt' heeft twee sectienummers als eigendom: B177 Logt en B222 Melderslo	Voor het eerst een relatie met De Locht
Horst bevolkingsregister 1829	7	Jacob Bussemakers en Johanna van den Berg wonen samen met hun 9 kinderen en de moeder van Johanna	De Bussemakers onder 6 hoort inderdaad bij De Locht
Horst bevolkingsregister 1840-1850	8	Jacob Bussemakers en Johanna van den Berg wonen er samen met 7 kinderen	
Horst bevolkingsregister 1850-1860	9	Jacob Bussemakers is in 1857 overleden. Zijn vrouw Johanna van den Berg is voor 1850 overleden. Zoon Mathijs Bussemakers (1817) woont er met Elizabeth Peeters (1821) en hun 5 kinderen	Mathijs Bussemakers (1817) met zijn gezin
Horst bevolkingsregister 1860-1870	10	Op A33 woont Mathijs Bussemakers (1817-1861) met Elizabeth Peeters (1821-1867). Met 6 kinderen. Zoon Pieter Jan (1848). Op A34 woont Pieter Bussemakers (1812) met Petronella Peeters (1823). Met 5 kinderen.	Splitting in A33 Mathijs Bussemakers (1817) en A34 Pieter Bussemakers (1812)
Horst bevolkingsregister 1870-1895	11	Op A33 doorgehaald woont Pieter Jan Bussemakers (1848) en Hendrika Janssen (1849-1874). Op A34 doorgehaald in 1870. Pieter Bussemakers (1812) is overleden. Dochter Jacoba Bussemakers (1861). Op A34 doorgehaald in 1890. Jacoba Bussemakers (1861) is getrouwd met Willem Cuijpers (1847). Met 6 kinderen	A33 zoon Pieter Jan Bussemakers (1848). A34 dochter Jacoba Cuijpers-Bussemakers (1861)
Horst bevolkingsregister 1895-1920	12	Op A76 Willem Cuijpers (1847-1913) met Jacoba Bussemakers (1861-1911). 7 kinderen. Zoon Pieter Jan Cuijpers (1889). Op A76 Pieter Jan Cuijpers (1889) met Jacomina Rongen (1892)	A76 zoon Pieter Jan Cuijpers (1889) met Jacomina Rongen (1892)
Horst bevolkingsregister 1920-1940	13	Op Locht A33. Pieter Jan Cuijpers (1889-1829) met Jacomina Rongen (1892) en hun 6 kinderen. Op Locht A33. Rongen (1892) hertrouwt in 1931 met Gerard Manders (1893)	Locht A33. Jacomina Cuijpers-Rongen (1892) hertrouwt in 1931 met Gerard Manders (1893)

Afb. 16 Samenvatting informatie in 13 geraadpleegde bronnen.

Onderbrengen in Aezel. Tussenstand (november 2023)

Nr	Naam bron	Digitaal raadpleegbaar in AEZEL?
1	Schattingen, hoofd- en ambachtsgeld 1764	wordt voorlopig niet gepubliceerd
2	Horst volkstelling 1799	niet ingepland
3	Horst volkstelling 1802	niet ingepland
4	Horst 1799 tm 1945 geboren, gestorven en huwelijken	gepland in jaar 2024
5	Horst volkstelling 1812	gepland in jaar 2024
6	Horst kadaster 1825	gepland in jaar 2025/ 2026
7	Horst bevolkingsregister 1829	raadpleegbaar
8	Horst bevolkingsregister 1840-1850	raadpleegbaar
9	Horst bevolkingsregister 1850-1860	raadpleegbaar
10	Horst bevolkingsregister 1860-1870	raadpleegbaar
11	Horst bevolkingsregister 1870-1895	raadpleegbaar
12	Horst bevolkingsregister 1895-1920	gepland eind 2023
13	Horst bevolkingsregister 1920-1940	niet ingepland

Afb. 17 Welke geraadpleegde bronnen zijn al digitaal en online ontsloten?

Jan van de Meerendonk heeft datgene wat hij met een Excel-bestand in meer dan tien jaar aan elkaar geknoopt heeft, veilig en toekomstbestendig ondergebracht bij AEZEL (en is het niet langer een Excel meer). Zelf online puzzelen? Hierboven kunt u zien welke van de door in dit artikel geraadpleegde bronnen nu al online raadpleegbaar zijn.

In onze volgende bijdrage laten wij u zien wat wij over De Locht kunnen achterhalen bij de kadastragegevens over eigenaren en tijdelijke bewoners.

ER ZIT MUZIEK IN HORST AAN DE MAAS

Bert Clevis

In 2000 schreef Wim Moorman het boek “Er zit muziek in Horst aan de Maas”. De historie van muziekverenigingen uit de toenmalige gemeente Horst werd in dit boek beschreven. Sevenum vormde destijds nog geen onderdeel van de gemeente. Tijd voor een update.

De geschiedenis van de Sevenumse harmonie begint vreemd genoeg in Horst. Horst en Sevenum vormden vanaf de Franse tijd in 1800 samen één gemeente. In Horst werd al in 1817 een harmonie opgericht. De beginjaren van die vereniging verliepen moeizaam. Het viel niet mee om als eerste Limburgse harmonie te moeten opgroeien in een toen nog “leeg” muziekland. De inwoners van Sevenum zullen met jaloerse blik richting Horst hebben gekeken. Hoe flikten die dat? Zou dit in Sevenum ook mogelijk zijn? Sevenum had vaker geprobeerd een zelfstandige gemeente te worden wat maar niet wilde lukken. De Nederlandse regering gaf geen gehoor aan al die verzoeken. In 1833 diende burgemeester Everts met succes de scheidingspapieren in bij de Belgische regering. De gemeente Horst-Sevenum behoorde toen tot België. Gelijktijdig met de aanvraag van de scheidingspapieren werd vooruitlopend op de scheiding besloten om in Sevenum alvast een eigen harmonie op te richten. 1833 is daarmee het oprichtingsjaar van de Sevenumse harmonie. Tot de daadwerkelijk gemeentelijke afsplitsing in 1836 waren er zodoende twee harmonieën binnen dezelfde gemeente.

Een harmonie oprichten in die tijd moet enorm moeilijk zijn geweest, het was een nieuw fenomeen. Het ontbrak aan alles: geld, muzikale kennis, dirigenten en instrumenten. De kraamkamer van muziekverenigingen in Limburg was dan ook erg leeg en zou nog lange tijd leeg blijven. Om dat duidelijk te maken is hierna een chronologisch overzicht opgenomen met de oprichtingsjaren van de muziekverenigingen van de huidige gemeente Horst aan de Maas en een aantal buurgemeenten.

Jaar	Kernen Horst ad Maas	Jaar	Overige kernen
1810	Harm. Horst 1817	1810	
1820		1820	Harm. Venlo 1822
1830	Harm. Sevenum 1833	1830	
1840		1840	Harm. Venray 1838
1850	Harm. Lottum 1851	1850	Harm. Arcen 1851 - Fanf. Baarlo 1852 Harm. Tegelen 1853 - Fanf. Kessel 1856
1860		1860	Harm. Panningen 1862 Fanf. Velden 1864
1870		1870	
1880	Fanf. Broekhuizenworst 1879	1880	Harm. Well 1886
1890	Fanf. Meerlo 1890	1890	
1900	Harm. Grubbenvorst 1902	1900	Fanf. Helden 1902
1910	Fanf. Tienray 1914 Fanf. Meterik 1919	1910	Fanf. Maasbree 1911 Harm. Meijel 1919
1920	Fanf. America 1926	1920	
1930	Fanf. Melderslo 1930 Fanf. Swolgen 1935	1930	
1940		1940	Fanf. Beringe 1939 Harm. Lomm 1945
1950	Fanf. Broekhuizen 1948 Fanf. Hegelsom 1955	1950	Fanf. Koningslust 1953 - Fanf. Grashoek 1953
1960	Fanf. Helenaveen 1960 Fanf. Griendsvveen 1964	1960	
1970	Fanf. Kronenberg 1975	1970	Fanf. Egchel 1969
			Fanf. Castenray 1977

Afb. 1 Chronologisch overzicht oprichtingsjaren muziekverenigingen

Het schema laat duidelijk zien dat Horst de nestor is binnen onze gemeente, gevolgd door Sevenum. Andere kernen volgden, soms pas heel véél later.

Muziekgezelschappen in de 19e eeuw

Waaruit valt de behoefte tot het oprichten van muziekgezelschappen aan het begin van de 19e eeuw te verklaren? Dat had meerdere oorzaken.

De positieve indruk die achterbleef als erfenis van de Franse bezetters waarbij troepen werden voorafgegaan door muziekkorpsen zal zeker een rol hebben gespeeld.

Franse troepen voorafgegaan door muziekkorps

Andere oorzaken waren de uitvinding van ventielen voor koperen blaasinstrumenten in 1815, het Böhm kleppenmechaniek voor klarinetten en de uitvinding van de saxofoon. Al deze uitvindingen zorgden voor gemakkelijker bespeelbare muziekinstrumenten.

Niet genoemd, maar zeker een factor van importantie is in die beginperiode de steun vanuit kerk en overheid. De rol van de pastoor en de burgemeester in die tijd mag niet worden onderschat. Muzikale klanken bij kerkelijke en wereldlijke gebeurtenissen werkten immers imagoverhogend.

De beginfase van de Sevenumse harmonie kende net als die van de Horster harmonie vele ups en downs. Er werd meerdere malen gestopt en weer opgestart. Geregeld vond er omzetting plaats van fanfare naar harmonie of

zelfs zanggezelschap. Ook kwam de combinatie harmonie-zanggezelschap voor waarbij de verplichting bestond lid te zijn van beide verenigingen. Cumulatief is de Harmonie van Sevenum 36 jaar zanggezelschap, 61 jaar fanfare, 102 jaar harmonie. Gedurende 13 jaar bleven de instrumenten in de koffers als gevolg van oorlog of onenigheid.

Zijn wij in staat door de bril van vandaag naar die oude tijd te kijken en te begrijpen wat er zich toen heeft afgespeeld?

Het dorp Sevenum telde ten tijde van de oprichting 300 gezinnen met in totaal 1200 inwoners. Een vrij kleine gemeenschap waarbinnen het initiatief tot oprichting ontsproot. Er heerste armoe, mensen konden niet lezen of schrijven, partituur was lastig verkrijgbaar en muziekopleidingen waren er niet.

Tijdens het oprichtingsjaar van de Sevenumse harmonie in 1833 start er in Horst een mogelijkheid om muzieklessen te volgen in de avonden tussen zeven en tien uur. Wellicht dat ook vanuit Sevenum hier muzieklessen werden gevolgd.

Instrumenten waren nauwelijks te koop, men moest ervoor naar Frankrijk of Zuid Duitsland. Bij de aanschaf moest men rekening houden met de stemming, die was nog niet gestandaardiseerd. Duitse instrumenten waren hoger gestemd (461 Hz.) dan Franse (434 Hz.). Bovendien hielden leveranciers er een eigen stemming op na wat alles nog gecompliceerder maakte.

Samenstelling

Uit bestudering van de ledenregisters van die beginjaren blijkt dat vrijwel alle leden twintigers waren. Van beroep akkerbouwer, dagloner, metselaar of bakker, niet bepaald de bemiddelde klasse.

Het ledenaantal was in die beginjaren beperkt. Aan de hand van intekenregisters blijkt dat het gemiddeld aantal leden gedurende een periode van vijftien jaar (1868-1883) slechts zestien bedroeg, met uitschieters naar beneden met acht leden.

Gezelligheid eerst

Na bestudering van de kasboeken durf ik de conclusie te trekken (als dat al mogelijk en terecht is door de bril van de huidige tijd) dat de ingeademde lucht van sigaren en alcohol de uitgedemde lucht van muzikale klanken ver moet hebben overtroffen. Tijdens de eerste honderd jaar stond gezelligheid

duidelijk voorop. Bij vrijwel alle dorpsactiviteiten was de muziekvereniging van de partij. Optredens kenden vrijwel altijd een feestelijke afsluiting zo valt te lezen in de verslagen: *“het vaatje liet gauw de bodem zien”*, *“een nieuwe lading sigaren werd aangerukt”*, *“lang heeft men gezeten, om van liggen nog maar te zwijgen.”* *“Men ging pas naar huis toen de klok met bietjes sloeg”*.

Lid zijn van een muziekvereniging was in die tijd blijkbaar een plezierig tijdverdrijf, vergelijkbaar met huidige uitgaansgelegenheden. Dit verklaart het grote aantal jeugdleden.

Eén opmerkelijk feest dat niet onbenoemd mag blijven werd gehouden in 1874 getuige een krantenartikel uit de archieven van de Harmonie van Horst. In dat jaar werd op 12 mei in het hele land het zilveren kroningsfeest van koning Willem III uitbundig gevierd. Zo ook in Horst en Sevenum.

De Russische keizer Alexander II, bracht als familie van de Nederlandse koning bij die gelegenheid een bezoek aan ons land. De keizerlijke trein zou op zijn doorreis station Horst-Sevenum passeren.

Dit gebeuren dreigde uit te lopen op een fiasco doordat bij Breda een ontspoorde trein de doorreis van de keizerlijke trein versperde. Met de nodige inspanningen kon het spoor tijdig worden vrijgemaakt en kon alles volgens plan doorgaan. De inwoners van Horst en Sevenum waren die dag al vroeg naar het station getrokken. Daar werd een aubade gebracht aan de keizer. De Sevenumse fanfare “Unie” speelde het Nederlandse volkslied. De harmonie van Horst bracht het Russisch volkslied ten gehore.

Afb. 2 Keizer Alexander II van Rusland

Koning Willem III ontvangt in 1874 de keizer van Rusland op het spoorwegstation in Amsterdam

Roep om kwaliteit

Deelname aan wedstrijden en concoursen werd pas vanaf de twintiger jaren steeds vanzelfsprekender. De Noord-Limburgse Bond van Harmonie- en Fanfaregezelschappen, opgericht in 1922, organiseerde in Limburg concoursen waarbij muzikale krachten werden gemeten. Vanaf die tijd deden de behaalde punten ertoe. Er werd fors geïnvesteerd in betere dirigenten, opleiding en instrumentarium. Vreemd genoeg vormden vrouwen geen onderdeel van deze ontwikkeling.

Muziekverenigingen bleven lange tijd een mannenbolwerk. Er bestond ook in Sevenum grote weerstand tegen toelating van vrouwen. Uit de jaarverslagen blijkt dat er felle discussies waren, maar dat dit niet leidde tot toelating. Pas in 1975 mochten vrouwen hier het ledenregister tekenen. Vreemd genoeg waren vrouwen wel al in 1957, dus bijna twintig jaar eerder, geaccepteerd als drumbandlid.

Het is interessant om te zien in welk tempo de vrouwelijke emancipatiegolf een aantal muziekverenigingen binnen onze gemeente heeft veroverd. Onderstaand de jaartallen waarin vrouwen werden toegelaten:

- 1958 America
- 1960 Grubbenvorst
- 1961 Broekhuizen
- 1963 Meterik
- 1971 Lottum
- 1972 Melderslo
- 1975 Sevenum en Horst
- 1980 Broekhuizenvorst

Toekomst

Veel muziekverenigingen hebben de leeftijd der sterken bereikt. Vitaal oud worden, dat is wat ze allemaal willen. Veel verenigingen worstelen met hun gezondheid. Een generatieconflict met de moderne tijd laat zich voelen. De jeugd haakt af en dat terwijl juist de instroom van jeugd moet zorgen voor nieuw zuurstofrijk bloed en daarmee nieuwe levenskracht.

De interesses van de jeugd gaan uit naar andere zaken waarbij er sprake is van meer IK dan WIJ.

Een bekende filosofische uitspraak is dat “alles aan teveel ten onder gaat”. Als dat klopt zal de huidige IK-cultuur op termijn plaatsmaken voor meer WIJ. Sociale processen waaronder samen muziek maken zullen naar mijn bescheiden mening daarmee terugkeren. Een hoopvolle gedachte om mee af te sluiten.

EEN FRANS ROMEINS ZWAARD

Xavier van Dijk. Met dank aan Michel Stevens (Well)

Soms zijn oudheidkundige vondsten niet wat ze lijken, en is veel onderzoek nodig om te achterhalen wat archeologische vondsten voorstellen en wat hun herkomst is. Dit artikel is daarvan een goed voorbeeld. Hoe komen we meer te weten over een in 2022 gevonden zwaard in Well?

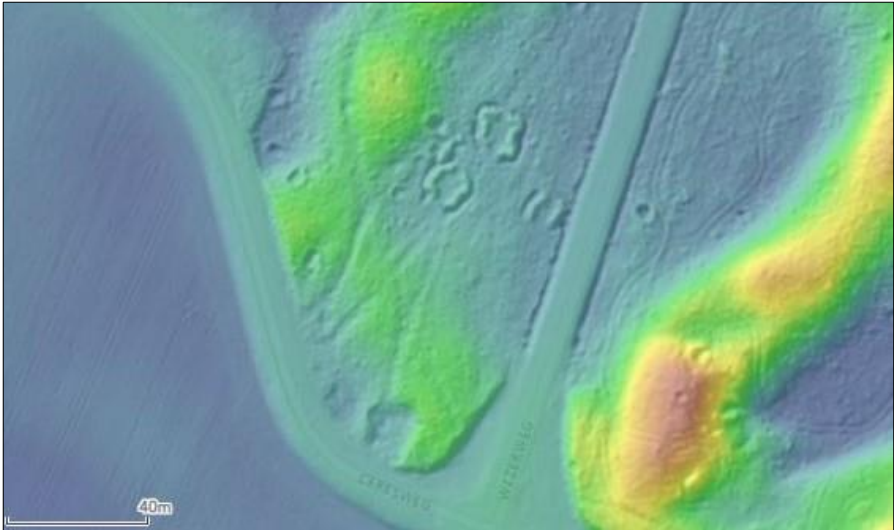
Als archeoloog krijg je regelmatig voorwerpen in handen waardoor je je even achter je oren krabt. Zo ook in september 2022. Via via stond ik ineens met een ijzeren zwaard in mijn handen. Het deed me enigszins prehistorisch van vorm aan, maar dat was slechts een eerste indruk. Het was redelijk lang voor zijn vorm, die zich kenmerkte zich door een versmald deel in het midden. Het zwaard had een lengte van 63,4 cm en bestond uit een kling van 48,2 cm en een tong van 15,2 cm. De tong diende om het handvat aan het zwaard te kunnen bevestigen. Met een dikte van slechts 5 mm was het zwaard slank en verfijnd. Het was gevonden rond 1973-1974 tijdens grondwerkzaamheden voor de aanleg van een weg ten westen van Well. Er was grond voor het wegcunet afgegraven en verderop op een hoop gegooid. In deze hoop grof zand is het zwaard gevonden, samen met andere brokken roest.

Figuur 1. Het zwaard uit Well.

Tja, wat moest ik daar nu van maken? De vorm deed niet denken aan een klassiek Romeins zwaard of een middeleeuws zwaard, maar er zijn tientallen types en bovendien ben ik geen zwaardenspecialist. Uit een eerste duik in bekende gegevens bleek dat op de plek nooit eerder vondsten zijn gedaan en dat ook in de nabije omgeving zijn geen vondsten bekend. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl) tekenen zich vlak bij de

vindplaats drie kleine omgreppelde terreinen af. Deze liggen in een laaggelegen bekken omgeven met stuifduinen begroeid met heide en bos. Zou het zwaard hier iets mee te maken hebben of zouden de nabijheid van de vondstlocaties puur op toeval berusten?

Figuur 2. De weg scheidt een vlakke laagte (links) van een golvend stuifzandgebied met enkele omgreppelde terreinen (midden).

Typologisch leek het mij te gaan om een Romeins zwaard, type Mainz. De vraag was of het ook van Romeinse ouderdom was. Een paar 'Romeinse' collega's bevestigden de Romeinse typologie en ouderdom. Het Romeins kamp in Xanten is nog geen 30 km verderop en dus eigenlijk vlakbij. Zou de vinder op een Romeins kamp of een veldslag zijn gestuit? Het klopte toch allemaal niet: hoewel in de Romeinse tijd alle zwaarden handmatig werden gesmeed en niet allemaal exact dezelfde afmetingen hadden, was dit zwaard iéts te smal, iéts te lang, en wijkt de vorm toch iéts te veel af. Bovendien lijkt het ijzer recent te zijn gesmeed en is het zwaard veel te goed bewaard gebleven indien het een echt Romeins exemplaar zou zijn. Dit zou weer eerder aansluiten bij een datering in de 16e of 17e eeuw. Ik wist wel dat er technieken zijn om ouderdom/herkomst van ijzeren voorwerpen te onderzoeken, waarbij het smeedproces onder de loep wordt genomen,

maar de uitkomsten zijn lang niet altijd overtuigend. Niet zelden levert historische onderzoek nog de beste informatie op.

Nog voordat ik contact had opgenomen met het archief van Xanten en het nationaal militair museum in Soest werd de mogelijkheid geopperd dat het een Frans officierszwaard uit de late 18e/vroeg 19e eeuw betreft. Bekend is dat de Franse ontwerpers daarbij teruggrepen op vormen uit de klassieke oudheid, om - net zoals de Romeinen deden - hun superioriteit ten opzichte van hun tegenstanders te tonen; in dit geval benadrukte deze het einde van het *ancien régime* en de start van een nieuw begin. Dit zou aansluiten bij de jonge datering en goede kwaliteit van het zwaard. Niet lang daarna bevestigde het wapenmuseum *Hotel des Invalides* in Parijs dat het inderdaad heel goed kan gaan om een Frans zwaard (beter: een sabelblad). Deze typen behoren tot de artilleriezwaarden van de marine. Ze verschenen in 1784 en werden gebruikt tot het einde van de Franse tijd. Die zwaarden kregen min of meer deze vorm en afmetingen in 1831. Het blijft echter de vraag hoe oud het zwaard nu precies is en waarom en hoe het in Well is achtergelaten. Het kan vanwege allerlei redenen zijn hergebruikt door een ander militair korps, en dat het bijvoorbeeld vanuit het keizerlijk arsenaal aan een infanterist of schutter is toebedeeld tijdens de campagnes in België en Nederland in 1792/1793. Waarschijnlijker is dat het om een variant op artilleriezwaarden gaat, geproduceerd door de Franse particuliere industrie, en is verkocht aan België of Nederland. Het zou in dat geval kunnen zijn gebruikt tijdens de Belgische onafhankelijkheidsstrijd, bijvoorbeeld gedurende het Belgische Beleg van Antwerpen tussen 15 november en 23 december 1832.

Hoe zit het eigenlijk met de politieke situatie in Well in deze periode? Well kwam in 1830 onder Belgisch gezag. De Wellse baron Pieter Willem de Liedel had niet meer zoveel te vertellen nadat de heerlijke rechten in 1796 opgeheven werden, maar hij had nog wel veel invloed. Ondanks zijn persoonlijke vriendschap met Koning Willem I koos hij in 1830 de kant van de Belgen. Toch stemde hij in Brussel tegen een wet van het nieuwe Belgische parlement, die leden van het Huis van Nassau voor altijd uitsloot van de Belgische troon. Mede door deze houding was hij geen kandidaat meer voor een zetel in een van de twee kamers van de Belgische volksvertegenwoordigers. In 1836 werd hij door de Belgische koning Leopold ook niet meer herbenoemd tot burgemeester van Bergen.

Niets is zo veranderlijk als de politiek, want toen Limburg in 1839 bij de noordelijke Nederlanden werd gevoegd, was De Liedel de enige Limburger

die in 1840 door Koning Willem I benoemd werd tot lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. De nieuwe koning Willem II bracht in 1841 zelfs een bezoek aan kasteel Well, waar de harmonie van Horst voor de muzikale omlijsting zorgde! Hij verhuisde later met enkele familieleden naar Sint-Truiden. Ook een lid van een andere rijke Wellse familie (Michiel Hoeken) verhuisde naar Sint-Truiden. Dat zou erop kunnen wijzen dat er mensen in Well waren die zich meer Belg dan Nederlander voelden. Dus, het zwaard zou zomaar op een of andere manier via de Belgische Opstand in Well terechtgekomen kunnen zijn.

De vakman voor het betere
glas- en schilderwerk

HERMKENS
GLAS- & SCHILDERWERKEN

Kijk voor meer informatie op www.hermkensschilderwerken.nl
of bel 0648782474

VLIEGTUIG CRASHES IN HORST EN OMGEVING TIJDENS W.O. II

Joop Hendrix

Na een eerdere publicatie over vliegtuigcrashes beschrijft Joop Hendrix in deze INFO wederom een aantal crashes. Ditmaal zijn verhaal over een crash van 2 Duitse Junckers-52 in America en Sevenum, een crash van een Wellington bommenwerper in Horst centrum en de crash van een Amerikaanse B-26 "Marauder" in de Meterik.

Er zijn 2 noodlandingen geweest van Duitse Junker-52 transport/parachutisten vliegtuigen. Die werden vooral bij de invasie in mei 1940 grootschalig ingezet om parachutisten te droppen.

Crash 4, 2 Duitse Junckers 52 in America

De eerste noodlanding was op 10 mei 1940 aan de Graafsebosweg in America. De bemanning is gevangen genomen. Het toestel heeft er een tijd lang gelegen en er is volop gefotografeerd in en rond het toestel.

Afb. 1 Duitse Junker-52 aan de Graafsebosweg

Afb. 2 Nederlandse soldaat op de voorgrond

Afb. 3 Getuige Dhr. Derks.

Afb. 4 Het vliegtuig wordt opgeruimd door de Duitsers.

Clash 5 Noodlanding op de grens met Sevenum

De 2^e noodlanding vond plaats op 20 Juli 1940 nadat de Duitse Juncker-52 was aangeschoten door Nederlandse afweergeschut net noord/westelijk van de Ulfterhoek op de grens van Horst en Sevenum.

Afb. 5 en 6 Duitse Juncker-52 Ulfterhoek Sevenum

De bemanning werd gevangen genomen door de Nederlandse troepen. Van dit toestel is een brancard in het bezit van Edie Pouwels van het Peel-museum.

Crash 6: Wellington bommenwerper in Horst centrum

In de nacht van 1 op 2 Juni 1942 net na middernacht crashte een Wellington 2 motorige Engelse bommenwerper aan de Stationsstraat achter de woning van Gerard Tacken.

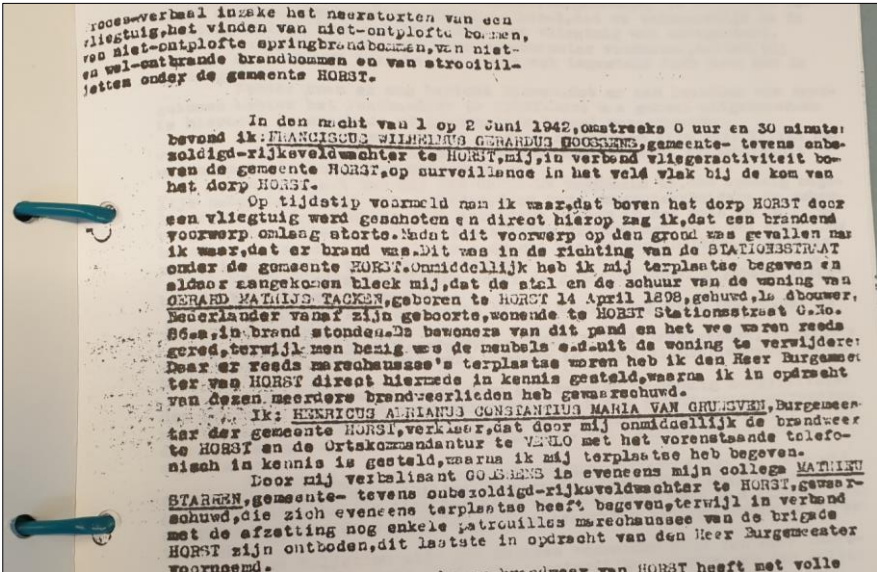
Afb. 7 Wellington 2 motorige Engelse Bommenwerper

Loss chart: T1559										
convert to PDF										
Day or Night of operation	Operation	Target	Nickname Aircraft							
1/2 Jun 42	Bombing	Essen								
Factory	Aircraft	Mk	Serial/Wnr.	Code	Unit	Air Force	TO/t	Airfield		
Vickers	Wellington	Ic	Z8867	-L	23 OTU	RAF	2255	Stradishall		
Time	Cause of the Crash		Crash Location				Damage	Province		
0225	Shot down by Oblt. K. Loos of Stab I/JNG 1		Crashed at Stationsstraat in Horst					Limburg		
Function	Mil Rank	Ini	Name	Age	Mil reg	Air Force	Fate	Cemetery	Grave	Remarks
Pilot	F/Lt	W.J.	Ewart	25	89380	RAF	KIA	Jonkerbos	20 E 3	Initially buried Venlo
Observer	P/O.	R.A.	Minchin	24	48226	RAF	KIA	Jonkerbos	20 E 2	Initially buried Venlo
Wireless Operator/Air Gunner	P/O.	G.	Gascoyne	27	123294	RAF	KIA	Jonkerbos	20 E 4	Initially buried Venlo
Front Gunner	F/Sgt.	D.R.	Stuart	22	751717	RAF	KIA	Jonkerbos	20 E 5	Initially buried Venlo
Rear Gunner	P/O.	R.	Scriven	23	115802	RAF	KIA	Jonkerbos	20 E 1	Initially buried Venlo
Wartime Records	Background Info									
Operations Record Book	Chorley, 'Bomber Command Losses 1942', page 110; Boiten, 'Nachtjagd Combat Archive May-December 1942', page 19 (in error as shot down by Oblt. J. Bender)									
Version October, 2022										

Afb. 8 De gegevens van het toestel uit het archief van de Studie Groep Luchtoorlog 1939-1945.

Uit bovenstaand "Lost chart" blijkt dat helaas alle 5 de inzittenden het leven hebben gelaten en zijn begraven op begraafplaats Jonkerbos in Nijmegen.

Het politierapport meldt dat rijksveldwachter Goossens getuige was van de crash en snel ter plaatse was bij de woning van Gerard Tacken waarvan de stal en de schuur in brand stonden.

Afb. 9 Politierapport van de crash

Afb. 10 Gedeelte van het in stukken neergekomen toestel liggen verspreid over het land.

Crash 7: Amerikaanse B-26 “Marauder” in de Meterik

Op 23 september 1944 steeg in het Engelse Stansted de Martin B 26 Marauder 42 bommenwerper de III Wind II op met aan boord zes Amerikanen: Pilot John Hegg, copiloot William Reitz, staartschutter-technicus Johnnie Liptak.

Afb. 11 Amerikaanse B-26 “Marauder”

Verder in de geschutskoepel Orvill Riggs, bommenrichter Reginald McNeill en radio-operator en midden schutter Thomas Wilcox.

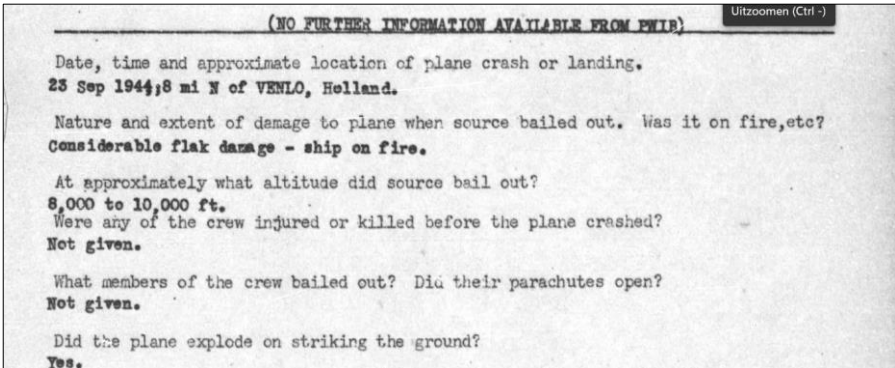
Het vliegtuig was onderweg met acht bommen voor een bombardement op het spoorwegemplacement van Venlo.

Een van de motoren werd geraakt door het Duitse afweergeschut. Voordat het vliegtuig neerstortte kon de bemanning met behulp van de parachute het toestel verlaten.

Piloot John Hegg, kwam bij de Venrayseweg neer in de omgeving van de voormalige Middelbare Landbouwschool en “Oude Lind”. Theo Tacken, Teun Thijssen en Greetje Prijss waren er als eersten bij. De piloot werd naar de boerderij “Den Hazenberg” van de familie Cox gebracht waar op dat moment Duitse militairen ingekwartierd waren. Hegg kreeg een nieuwe identiteit en heette voortaan Thieu Manders. Hij was ineens “doofstom” (gehoor gestoord) en hield zich bezig met het rooien van aardappelen, het snijden van eigen tabak en houthakken.

De parachute van copiloot William Reitz ging niet open. Johnnie Liptak en Orvill Riggs sprongen en werden krijgsgevangen genomen.

Reginald McNeill en Thomas Wilcox wisten het toestel tijdig te verlaten met hun parachute. Thomas Wilcox landde veilig aan de rand van een bos in Melderslo. Dankzij diverse pilotenhelpers onder wie Nico Dohmen kreeg hij uiteindelijk een veilig onderkomen. Eerst bij de familie Mooren in Meerlo, toen bij Hanna van der Voort in Tienray, vervolgens bij Ciska Beuyssen in Swolgen en ten slotte in het klooster van Tienray. *(tekst Tienray 75 jaar bevrijd)*.

Afb. 12 Een stuk uit een Amerikaans document dat details vrijgeeft over deze missie.

Samengevat: 1 bemanningslid is gesneuveld, 2 werden er gevangen genomen, 3 bemanningsleden wisten te ontsnappen.

De crashpositie in de "Meterik" op een luchtfoto (no 4) van 15 Oktober 1944, dat is net achter het toenmalige Theresia klooster. (Archief Jan in 't Zand)

Na de oorlog keerde een van de bemanningsleden Thomas Wilcox terug naar de Meterik om er een herdenkingsplechtigheid bij te wonen. Hij vraagt mensen op te sporen die bij het vliegtuig zijn geweest en 'souvenirs' van het toestel of van de parachutes in hun bezit hebben. Hij zou die graag als blijvende herinnering mee naar Amerika nemen. (*Tienray 75 jaar bevrijd*)

Ter plekke is een monument opgericht ter nagedachtenis aan de crash. De bedenker van dit monument is Wiel Janssen uit de Meterik. Hay van Rengs heeft het monument afgemaakt nadat Wiel een ongeluk had gekregen.

Hay van Rengs bij het monument ter nagedachtenis aan de crash.

Bertus Cox overhandigt Thomas Wilcox een door hem uit resten van het vliegtuig gemaakt kruis